

Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

МАТЕРІАЛИ

П'ятої всеукраїнської
науково-практичної конференції
з міжнародною участю

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
НАУК»

ЧАСТИНА I

28 серпня 2015 р.
м. Дніпропетровськ

УДК
ББК

А

Рецензенти:

д-р політ. наук, проф. Шепелєв М. А.
д-р філос. наук, проф. Шевцов С. В.

Друкується за рішенням Вченої ради
факультету суспільних наук і міжнародних відносин
ДНУ ім. Олесь Гончара
(Протокол № 1 від 25 вересня 2015 р.)

Редакційна колегія:

д-р філос. наук, проф. Токовенко О. С. (науковий редактор), член-кор. Національної АПН України, д-р філос. наук, проф. Гнатенко П. І., д-р істор. наук, проф. Городяненко В. Г., д-р політ. наук, доц. Тупиця О. Л., д-р філос. наук, проф. Осетрова О. О., к. політ. наук, доц. Пащенко В. І. (відповідальний секретар).

А__ Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Матер.
У всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю. (м. Дніпропетровськ, 28 серпня 2015 р.): у 2-х частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – ч. 1. – 152 с.

У збірнику подано матеріали П'ятої всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук», яка відбулася 28 серпня 2015 р. Коло обговорених проблем: політичні науки в Україні та світі, зовнішня політика України та міжнародні відносини, досягнення філософії та культурологія, проблеми та перспективи історичної науки в Україні, соціологія та соціальна робота, регіонознавство та краєзнавчі дослідження.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, а також аспірантів і студентів соціально-гуманітарних факультетів.

ISBN

УДК
ББК

© Дніпропетровський національний
університет імені Олесь Гончара, 2015
© Колектив авторів

Савенко І. В.	<i>Дизайн як продуктивний засіб естетичного виховання майбутніх учителів технологій</i>	87
Северинчук Л. А.	<i>Етапи процесу формування у старшокласників загальноосвітньої школи культури родинних взаємин на засадах самопізнання та самовдосконалення</i>	91
Сердюк Н. М.	<i>Етимологія та сутність понять «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність»</i>	94
Степаненко В. І.	<i>Зміст системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків у соціально-педагогічному середовищі загальноосвітньої школи</i>	97
Шевченко Л. В.	<i>Модульне навчання – сучасна методика викладання соціально-гуманітарних наук</i>	101

Секція «Історія педагогіки та освіти»

Секція «История педагогики и образования»

Божук Л. В.	<i>Громадсько-політична та освітня діяльність українських жіночих організацій в Чехословаччині у міжвоєнний період (20-30-ті рр. ХХ ст.)</i>	104
Бондар Т. І.	<i>Спеціальна освіта в Канаді: історія розвитку</i>	110
Гауряк О. Д.	<i>Ідеї Г. Ващенка щодо раціонального харчування як компоненту гармонійного розвитку та формування здорового способу життя</i>	114
Єфімов Д. В.	<i>Підготовка земством вчителів початкових шкіл Катеринославщини на початку ХХ століття</i>	117
Караульна О. М.	<i>Уніфікація та ідеологізація роботи інститутів удосконалення вчителів 40-х початку 50-х років ХХ ст.</i>	120
Кутова С. О.	<i>Організаційні засади розвитку української мови як навчального предмета в середній школі (1964–1984 роки)</i>	123
Москальова О. І.	<i>Вербально-графічні методи навчання в теорії та практиці українських педагогів другої половини ХІХ – початку ХХ ст.</i>	128

залежатиме від багатьох факторів, натомість «конкурентоздатність» віддзеркалює не тільки можливість, а й здатність суб'єкта адаптуватися до ринкових умов, удосконалюючи свої якості, та діяти відповідно до будь-якої ситуації [6].

В ході дослідження зроблено висновок, що «конкурентоспроможність» є властивістю та можливістю об'єкта за певних умов бути кращим. «Конкурентоздатність» визначається як особистісне утворення, сукупність якостей та здібностей, що характеризують професіоналізм та здатність діяти відповідно до ринкових умов.

Ми поділяємо позицію більшості науковців щодо недоцільності синонімічного використання понять «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність» та вважаємо, що це питання потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Етимологічний словник української мови (у 7 томах) / Під ред. О. С. Мельничука, В. Т. Коломійця, О. Б. Ткаченко. - Т. 2. - К.: Наукова думка, 1985. - 570с.
2. Николок О. М. Етимологія та сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства» / О. М. Николок // Вісник ЖДТУ №1 955 Економічні науки. - 2011. - №1 (955)
3. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 тт. / І. К. Білодід. - АН УРСР. Інститут мовознавства, К.: Наукова думка, 1980. — Т. 9. — с. 605с.
4. Івченко А. Тлумачний словник української мови / Анатолій Івченко. - Харків: «ФОЛІО», 2002. - 543 с.
5. Дайнега О. В. Методологічні аспекти оцінювання конкурентоздатності підприємств / О. В. Дайнега // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — 2008. — № 623.
6. Халіпова В. П. Соціально-психологічні умови формування конкурентоздатності майбутніх менеджерів: дис. на здобуток наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19. 00. 05/ Халіпова В. П.; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К., 2006. — 295 с.

Степаненко В. І.

ЗМІСТ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ АСОЦІАЛЬНОГО ВПЛИВУ РЕЛІГІЙНИХ КУЛЬТІВ НА ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Зміст системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків у соціально-педагогічному середовищі загальноосвітньої школи відображає напрями діяльності школи, за якими визначають критерії ефективності системи профілактичної роботи. Зміст віддзеркалює сутність знань, умінь і навичок, які отримали підлітки в результаті здійснення профілактики і які впливають на розвиток їх адаптаційного потенціалу щодо стійкості до такого впливу. Виконуючи соціально-педагогічну профілактичну функцію, спеціалісти організують систему профілактичних

заходів щодо попередження дезадаптації підлітків, обумовленої асоціальним впливом релігійних культів; впливають на формування стійкості особистості щодо такого виду впливу шляхом корегування специфічних соціально-психологічних особливостей підлітка; виконують просвітницьку роль, навчаючи позитивного досвіду духовної самореалізації, виховують ті цінності в підлітка, які допоможуть задовольнити їх потреби нешкідливим чином і сформувати адекватне сприйняття себе та оточуючих.

Залежно від стадії розвитку проблеми сучасні дослідники профілактику поділяють на первинну, вторинну і третинну [1; 2; 3]. Первинна профілактика – це діяльність, спрямована на попередження виникнення та поширення асоціального впливу релігійних культів і проблем, пов'язаних із ним. Досягти бажаного результату можна шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованих на запобігання негативного впливу чинників та причин, які впливають на вірогідність появи такої категорії „групи ризику», як підлітки, схильні до потрапляння під асоціальний вплив релігійних культів.

Зміст первинної профілактики: інформування підлітків про чинники, причини, мотиви та наслідки такого впливу у вигляді освітніх (теми, передбачені програмами навчальних і факультативних дисциплін) та соціально-виховних програм; формування основних понять про механізми, природу виникнення та розвитку релігійної адикції; виявлення та урахування існуючих умов, соціально-психологічних особливостей, потреб і поведінки підлітків; засвоєння знань, норм, моральних уявлень та духовних цінностей позитивного релігійного досвіду; організація дозвілдової діяльності на рівні класу, школи та поза її межами.

Вторинна профілактика передбачає діяльність, спрямовану на роботу з підлітками „групи ризику» зазначеної категорії. Вона включає в себе комплекс заходів, спрямованих на запобігання поглибленню їх соціальної дезадаптації з усіма негативними наслідками, які можуть призвести до розвитку релігійної адикції. Зміст вторинної профілактики включає в себе: знання духовно-моральних і соціально-правових норм, які регулюють ситуації асоціального впливу релігійних культів на підлітків; уміння правильно спілкуватися й робити правильний вибір у ситуаціях вербування до асоціальних релігійних течій; навички протистояння наполегливому вербуванню до лав релігійного культу асоціальної скерованості.

Третинна профілактика спрямована на попередження рецидивів асоціальної поведінки підлітків, які були віднесені до „групи ризику», та завдяки комплексним вторинним профілактичним заходам повернулися до стану нормальної життєдіяльності, підвищили адаптаційний потенціал щодо стійкості до асоціального впливу релігійних культів. По суті, це система заходів, змістом яких є: корекція соціально-психологічних особливостей і поведінки підлітка; переорієнтація на позитивно значущу діяльність; задоволення основних потреб та надання соціально-психологічної підтримки. Третинна профілактика здійснюється на основі результатів

організаційно-аналітичних заходів вторинної профілактики. Її основним завданням є запобігання повторного повернення підлітка до категорії „групи ризику».

Профілактична робота здійснюється на кількох рівнях: особистісному (індивідуальному), мікрорівні і макрорівні. Індивідуальний рівень профілактики – це робота, яку проводять спеціалісти з окремими особами. Центральним завданням допомоги й підтримки на індивідуальному рівні є навчання навичкам спілкування. Особливо слід звернути увагу на допомогу в пошуку сенсожиттєвих орієнтирів, формуванні особистісної позиції, розвитку й навчанні впевненості в собі, умінні ясно і прямо висловлювати позитивні і негативні відчуття, ефективній взаємодії з іншими людьми, успішному вирішенні важких проблемних ситуацій. Важливою є також активізація самодостатності, підвищення рівня саморегуляції.

На мікрорівні профілактика здійснюється у вигляді спеціальних програм, заходів і окремих дій у межах школи. Її змістом є створення й підтримка оптимального соціально-психологічного клімату у класному колективі, формування згуртованості учнів під час навчально-виховного процесу та дозвілєвої діяльності, попередження і своєчасне вирішення конфліктів, які виникають.

Профілактична робота на макрорівні здійснюється шляхом реалізації комплексних профілактичних програм, масових заходів, координованої діяльності мережі установ та організацій [1, с. 35-36; 2, с. 168]. Вона включає в себе допомогу з боку батьків у подоланні кризових ситуацій, роботу з родинами щодо формування спільних сімейних традицій і цінностей, співпрацю спеціалістів різних профілів щодо формування конфесійної обізнаності й толерантності, навичок соціальної компетентності, що є базисом для адаптивної та позитивної поведінки, які дозволяють особистості адекватно виконувати норми і правила, прийняті в суспільстві, ефективно вирішувати проблеми повсякденного життя.

Серед пріоритетних напрямів попереджувально-профілактичної функції соціально-педагогічної діяльності, метою якої є виявлення, запобігання та обмеження асоціальних явищ, причин соціальної дезадаптації серед соціальних груп та окремих осіб, науковці концентрують увагу на зміцненні та активізації адаптаційного потенціалу особистості шляхом формування у неї якостей, необхідних для подолання проблем і задоволення потреб нешкідливим чином, а також попередженні й локалізації негативних впливів на особистість чинників соціального середовища [2, с. 167, с. 185; 4, с. 44].

Спираючись на вихідні положення та отримані теоретичні й емпіричні дані, у межах розглянутих вище видів та рівнів профілактики нами виокремлено основні напрями профілактики асоціального впливу релігійних культур на підлітків у соціально-педагогічному середовищі загальноосвітньої школи: сугестивний, особистісний та діяльнісний.

Сугестивний напрям передбачає: 1. Зниження ступеня схильності підлітка до потрапляння під асоціальний релігійний вплив і забезпечення сталості його низьких показників. 2. Формування адекватного ступеня навіюваності підлітків, який забезпечує об'єктивну оцінку та аналіз ситуації.

Особистісний напрям включає: 1. Створення умов, які в однаково забезпечують задоволеність соціальних і матеріальних потреб, потреб у безпеці та самовираженні. 2. Корекцію показників значимості основних соціальних потреб та потреб у безпеці підлітків з різними ступенями схильності до асоціального впливу релігійних культів. 3. Формування адекватної самооцінки у підлітків, яка забезпечує його здатністю об'єктивно оцінювати свої якості та можливості, співвідносити їх з вимогами оточуючих та суспільства в цілому; умінням бачити причини успіхів і поразок у діяльності та спрямовувати їх, бути самокритичним й адекватно реагувати на критику з боку оточуючих. 4. Роботу з учнями щодо подолання дезадаптації та формування оптимального ступеня особистісної адаптованості підлітка, яка забезпечує адекватне сприйняття себе у світі, налагодження соціально значимих зв'язків.

Діяльнісний напрям передбачає: 1. Створення й підтримку соціальної активності підлітка, оптимального соціально-психологічного клімату, згуртованості класного колективу, попередження і своєчасне вирішення конфліктів, які виникають; 2. Роботу з сім'ями щодо подолання кризових ситуацій та налагодження сімейних відносин, формування спільних родинних традицій і цінностей, взаємодію батьків і школи щодо попередження асоціальних релігійних проявів у поведінці учня.

Зазначені напрями профілактичної діяльності, спрямованої на попередження дезадаптації підлітків, обумовленої асоціальним впливом релігійних культів, передбачають: ранню діагностику підлітків „групи ризику”; консультаційно-роз'яснювальну роботу з батьками; мобілізацію виховного потенціалу суб'єктів середовища; соціальний супровід підлітків, які мають критичний рівень дезадаптації; розробку і впровадження програм і технологій, які спрямовані на профілактику асоціального впливу релігійних культів.

Отже, зміст системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків у соціально-педагогічному середовищі загальноосвітньої школи полягає у здійсненні просвітницьких, діагностичних, корекційних, дозвіллевих заходів первинної, вторинної і третинної профілактики на особистісному (індивідуальному), мікро- та макрорівнях і передбачає виявлення, усунення або нейтралізацію соціальних і психологічних чинників, що призводять до появи та загострення проблеми, створення умов для повноцінного розвитку й життєдіяльності особистості та задоволення нею потреб у такий спосіб, який не призводить до негативних наслідків. Усе це досягається шляхом взаємодії особистості, школи, сім'ї та спеціалістів різних профілів з підвищення й розвитку адаптаційного потенціалу підлітка

щодо стійкості до асоціального впливу релігійних культів, основним змістом якого є суттєвий, особистісний та діяльнісний напрями.

Література:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери [2-е вид. / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
3. Парфанович І. І. Соціальна профілактика : [навч. посіб.] / І. І. Парфанович. – Тернопіль, 2009. – 259 с.
4. Соціальна педагогіка : [підручник] / [за ред. проф. А. Й. Капської]. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.

Шевченко Л. В.

**МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ – СУЧАСНА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

Сучасна соціально-економічна ситуація в країні та у системі освіти така, що традиційні форми освіти не можуть задовольнити потреби в освітніх послугах, які звичайно розташовані в великих містах, у той же час принцип гуманітарності говорить, що ніхто не повинен бути позбавлений можливості навчатися через бідність, географічну і тимчасову ізоляцію, соціальну незахищеність, фізичні вади або зайнятість виробничими чи особистими справами.

Навчальний процес в школі може розвиватися шляхом поступового покращення його окремих частин, або шляхом кардинальної зміни з реалізацією системного підходу. Другий шлях розвитку відбувається з допомогою модульного навчання [1].

Сутність модульного навчання складається з того, що учень повністю самостійно, або з деякою допомогою педагога досягає конкретних цілей учбово-пізнавальної діяльності в процесі роботи з модулем.

Модуль - це цільовий функціональний відділ, в якому навчальний зміст та технологія оволодіння ним, з'єднані в систему високого рівня цілісності. В склад модуля входить цільовий план дій, банк інформацій, методичне керівництво по досягненню дидактичних цілей. Таким чином, модуль виступає засобом модульного навчання. Модуль можна розглядати як програму навчання індивідуалізованої за змістом, методом навчання рівня самостійності, темпу науково-пізнавальної діяльності учнів.

Загальний напрямок модульного навчання, його цілі, зміст та методику організації визначають слідуєчи принципи: модульності, виділення зі змісту навчання відокремлені елементи, динамічності, діяльності та оперативності знань та їх системи, гнучкості, осознані перспективи, різносторонності методичного консультування, паритетності.